

Анастасија МИРАНОВИЋ*

КОНТЕКСТУИРАЊЕ ЛИКОВНЕ УМЈЕТНОСТИ У САВРЕМЕНОМ ЦРНОГОРСКОМ ДРУШТВУ. СТВАРАЊЕ И РАЗВИЈАЊЕ КУЛТУРНИХ ПОТРЕБА И НАВИКА

Степен интересовања за било шта у животу умногоне зависи од степена освијешћености одређених потреба, које тек тим чином-освјешћивањем-претендују да постану навика. Свједоци смо дугогодишњег континуираног пада вриједности у култури и умјетности, доминацијом условљених популистичких естетика, мултимедијалном масификацијом, губљењем „средишта” савремене умјетности, разним глобализацијама. Критерији вредновања постали су веома дискутабилни, првенствено по питању ко их ствара.

Не улазећи у друге важне проблеме савремене умјетности, овдје апострофирам проблем освјешћивања потребе за културним и умјетничким садржајима. Како заинтриговати, заинтересовати, првенствено младе, али и све друге, до степена потребе за културним и умјетничким садржајима?!

У ери опште „отворености” умјетничког дјела, када све постаје „прилика за знак”, прилично је отежано приближити се правим вриједностма и направити квалитативан отклон од кича, имајући у виду и све оно што је у умјетности донијела постмодернистичка „произвољност”, „читатност” и „помирљивост”. С друге стране, формирање укуса широког круга људи условљено је у највећој мјери мас-медијима, у чему предњаче електронски, прије свега, телевизија. Популистички програми, типа „Велики Брат”, међу најгледанијима су, а Интернет услуге, скраћују вријеме тражења и доступности информација. Све то скупа условљава и знатно усмјерава формирање укуса. Дакле, парадоксално, уз све могуће „олакшице” да дођемо до информације, када границе међу умјетничким медијима готово

---

* Анастасија Мирановић, историчар умјетности

да не постоје, па једном посјетом изложбе перципирате ликовни, сценски и музички догађај у једном, долазимо до тачке када „отвореност” умјетничког дјела представља препреку за разумљивост, односно отвореност значи затвореност. Недостатак интеракције потом условљава страх од непознатог, неразумљивог, самим тим и одбојност, а као коначан исход имамо одбијање, негодовање, инфериорност, незаинтересованост и – ето нас ту гдје јесмо.

Савремени темпо живота губи трку с временом. Управо у изобиљу свега другог недостаје нам вријеме, вријеме само за себе, своју породицу, књигу, изложбу, концерт. Да би се стање промијенило, потребни су паралелни радикални потези сублимирани кроз субјекте-породица, друштво, школа, институције културе, мас-медији. Сви они понаособ, али и синхронизовано, морају партиципирати у формирању културних потреба и стварању културних навика, у чему породицу видим као доминантан и одлучујући фактор. Када је ликовна умјетност у питању, пажњу треба усмјерити на садржаје који ће својом интригантношћу и атипичношћу привући пажњу и побудити интерес. Ако особа нема потребу да намјенски дође у галерију, музеј..., треба јој умјетничке садржаје презентирати на неки оригиналан начин!

Непосредна, недавна искуства КЦ Бар, односно галерије „Велимир А. Лековић”, то потврђују. Пројекат „Умјетничка анимација града”, који се дешавао у Бару, од католичког до православног Божића (25. 12. 2007 – 7. 01. 2008), буквално је представљао мали културни шок. Излози бутика, апотека, златара, поред свог редовног и очекиваног садржаја, имали су и нешто што није било предодређено да се ту нађе-умјетничка дјела која су била на продаји, са адекватним етикетама са декларацијом и, сасвим очекивано, нека су се и продала.

Тако је језгро града претворено у својеврсну галерију. Искуства стечена у раду на том пројекту, поред осталог, дају ми наду да вјерујем да није прекасно да интервенишемо и мијењамо стање у култури и умјетности, јер смо за то први прозвани и одговорни. Дијете које је одмалена с родитељима или с одјељењем из школе постало редовни посјетилац изложби, створиће несвјесно и природно навику да се у том смислу и даље интересује, гледано дугорочно, имамо/стварамо потенцијалног родитеља, који ће своје устаљене навике преносити на своје потомство. Образовне институције у том домену показују заинтересованост, али морамо признати, недовољну. Такође, културни садржаји у једној галерији/претпостављају учешће дјецe, професора нпр., музичке школе у свом пратећем сегменту и обратно, што све шири могуће поље дјеловања/утицаја. Неопходна је

адаптабилност, спремност на компромисе зарад вишег циља – стварања културног грађанина са културним потребама и навикама.

Мас-медији у том процесу играју веома важну улогу. Свједоци смо чињенице да ако један културни догађај није медијски покривен-пропраћен, као да се није ни догодио. Питање стручног, профилисаног кадра у медијима питање је од огромне важности за нашу тему, јер особа која уређује, прати културу у медијима, истовремено и ствара, формира укус код најшире публике, утиче на културне потребе и навике. Дописници мас-медија из градова, тенденциозно или не, дио су пирамиде Система умјетности и културе у својој средини. Тај Систем у нашем друштву није у потпуности дефинисан и васпостављен у обиму и квалитету у којем би требало. Међутим, као што знамо, модификација, трансформација, транзиција су одомаћени термини/феномени наше стварности, па су и умјетност и култура адаптабилне структуре. Постепено, и можда још недовољно уочљиво, мијењају се ствари и када је ликовна умјетност у питању, управо у сагласју са тим општим промјенама и кретањима у црногорском друштву. Један од примјењивих начина за „буђење” друштва из летаргичног сна, навикнутог на стереотипе, па и оне у култури и умјетности, су атипичне културне ситуације, активација/анимација културе на начин који ће имати ефекат изненађења, нечег новог, макар у једном дијелу своје укупности. Тај модел смо пробали и дао је одређене ефекте. Навикнућемо грађане Бара, а зашто да не и других средина, да се пројекат „Умјетничка анимација града” традиционално дешава за вријеме новогодишњих празника и потрошачке еуфорије. У том смислу се ликовна умјетност на сасвим специфичан начин контекстуира у друштво и пласира на тржиште.

Друга, важна компонента у циљу освјетљавања ове теме је сарадња са образовним институцијама-основним, средњим, стручним школама и фекултетима. Ниједна прича о изложби, ма како она занимљива била, нема ефекат виђеног када је ликовна умјетност у питању. Ђаци из нижих разреда основних школа су веома захвални перципијенти, отворени за сва питања, од оних којим редосљедом се кретати по галерији, музеју до оних најнеобичнијих. Ту је одлучујућа улога, педагога-учитеља, да их на правилан начин заинтересује и трајно веже за те и сличне садржаје. Учествовање на разним такмичењима из домена умјетности подстиче развој позитивног креативног надметања и стимулише даљи развој културних потреба. У стручним школама и на факултетима туризма, који је као што знамо препознат као стратешка грана развоја Црне Горе, неопходно је повећати заступљеност предмета из области црногорске културе и умјетности или их увести у наставне програме гдје не постоје. Мјесто црногорске ликовне умјетности у црногорској култури је неприкосновено-фло-

скула „земља сликара” сасвим је на мјесту. Имамо и перманентно стварамо веома потентну ликовну продукцију. Међутим, сматрам да треба правити искораке када је у питању начин презентације и излагачка пракса. Сајмови умјетности (умјетнина), један су од начина савремене презентације уобичајене у свијету. Прошлогодишња изложба Николе Гвозденовића у Старом Бару, под отвореним небом, на каменим градским зидинама, имала је велику позорност јавности и умјетничке критике. Када се споје квалитет и необична егзекуција поставке неминован је резултат-велика посјећеност. Иновирање класичних отварања изложби путоказ је на путу до бројније публике.

Галерија „Велимир А. Лековић” у том смислу нема проблема и не само да имамо тзв. сталну публику, већ смо утицали на развој колекционарских интересовања код млађих људи. Аукција умјетничких дјела, прва у Бару, а трећа у Црној Гори, дала је неочекиване позитивне резултате и показала да постоје људи спремни да улажу у умјетност и праве вриједности. Та активност постаће традиционална када је пословање ове галерије у питању. Једноставно, морамо се наметнути квалитетним и добро маркетиншки осмишљеним пројектима. Фактор-стручни кадар је основ свих активности, а улога мас-медија кључна подршка. Као што сам већ рекла, барска галерија, како претпостављам и већина других галерија у Црној Гори, има тзв. сталну публику. Међутим, како до „нове публике” како омасовити посјећеност, што није једноставно, с обзиром на деликатну профилацију умјетничке дјелатности. Један од могућих „излаза” из ове ситуације је осмишљавање и реализовање атрактивних, а квалитетних умјетничких садржаја, што је, признаћете често у колизији и раскораку. Позната и призната имена из свијета умјетности привлаче пажњу, адекватна маркетиншка презентација и „паковање” подиже ниво рецептивне тензије и успјех пројекта је неминован. У овом погледу имали смо веома позитивно искуство са управо завршеном изложбом „Од Пикаса до Марине Абрамовић”. Посјетиоци су долазили из свих крајева Црне Горе, организовано путем школа, факултета, као и појединачно. Како и колико интензивно доживљавамо непосредан сусрет са аутентичним дјелом Пикаса, Сагала, Модилјанија? Неки или можда већина посјетилаца имала је прилику управо у Бару да оствари такво једно искуство. Можда ће баш оно имати трајне и опредјељујуће импликације у животу једног цетињског студента / „скривеног великог умјетника”. Наше културне институције немају могућности да прихвате велике изложбе свјетских музеја и галерија, првенствено из материјалних разлога, али изложбе овог типа отварају простор за стварање неке срећније перспективе у том правцу,

а до тада су врло прихватљиво рјешење. Наравно, могућности у том смислу су ограничене.

Црногорски факултети на којима се образују млади људи из домена ликовних умјетности, првенствено мислим на Факултет ликовних умјетности на Цетињу, који са евидентним успјехом то ради већ пуних 20 година, али и новоформирани Факултет визуелних умјетности у Подгорици, мијењају стање у црногорској култури својим динамизмом, активизмом и уопште једном новом креативном енергијом у развоју. Све чешћа „излажења” у свијет црногорских умјетника и њихових дјела стварају могућност паралелног сагледавања и компарирања ликовних сцена, али и већу отвореност за могуће утицаје. Дакле „свијет” посредно, а све чешће и непосредно долази код нас, тако да постоји и онај дио сцене који се мијења са или без нашег вољног учешћа.

У некој даљој констелацији, црногорска умјетност и култура уопште требало би да добију јасније обресе када су у питању регулативе, правна акта, дакле, закони, који ће децидно одређивати ствари у култури и умјетности, уопште позиционирање сваког сегмента комплексне и деликатне пирамиде умјетности.

Оснивање и покретање стручног часописа из домена визуелних умјетности такође би квалитетно допринијело адекватнијој контекстуализацији ликовне културе у шири друштвени систем. Сматрам да постоје бројни услови да се тако нешто коначно догоди, првенствено продуктивна ликовна сцена, као и историчари умјетности и ликовни критичари, који је перманентно прате.

Постоји безброј примјера како, на који начин иновирати ствари када је презентација, промоција, излагачка пракса и уопште дјеловање црногорске ликовне сцене у питању. Оно најважније је да је она флексибилна, витална и потентна. На нама је да осмислимо или примијенимо већ опробане и провјерене концепте и код нас, уносећи у дати контекст спецификум мјеста и духа црногорског бића.

Anastazija MIRANOVIĆ

DEFINING OF THE PAINTING STATUS IN MONTENEGRIN SOCIETY.
CREATING AND DEVELOPING OF THE CULTURAL NEEDS AND HABITS

Summary

The art positioning in Montenegrin society Creating and improving of cultural needs and habits.

The interest for anything in our life depend a lot of the fact how much we are brought to our senses about some needs. If it is the case than we could become habituated. For some longer period of time we have noticed obvious depreciation of the cultural values as consequence of the prevailing influence of, so called, „populistic aesthetics” and losing of the sense of contemporary arts. This report is one attempt to present some thoughts on ways of creating cultural needs and habits among young people particular and other groups of the population also.